

केनोपनिषद्

आप्यायन्तु ममाङ्गानि वाक्प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो बलमिन्द्रियाणि च सर्वाणि सर्वं ब्रह्मोपनिषदं

माहं ब्रह्म निराकुर्यां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मेऽस्तु ।

तदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि सन्तु ते मयि सन्तु

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

āpyai I Ā.– увеличиваться, расти, расширяться, возвышаться;
nirākar VIII U.– отделять, устранять, отгалкивать, отрицать, не признавать;
niram I Ā.– успокаиваться, прекращаться, довольствоваться;

केनेषितं पतति प्रेषितं मनः केन प्राणः प्रथमः प्रैति युक्तः ।

केनेषितां वाचमिमां वदन्ति चक्षुः श्रोत्रं क उ देवो युनक्ति ॥ १ ॥

iṣ P. (I, IV p.p. iṣita) идти, приводить в движение, ускорять;
preṣ (pra-iṣ, VI P.) - приводить в движение; высылать, посылать;
pre (pra-i, II P.)– появляться, показываться, возникать, выступать; уходить, умирать;
yuj U. VII - впрягать, запрягать; укреплять, прикреплять; связывать, соединять, связывать; приводить в действие; обращать мысли на один предмет, сосредотачиваться;

श्रोत्रस्य श्रोत्रं मनसो मनो यद्वाचो ह वाचं स उ प्राणस्य प्राणः

चक्षुषश्चक्षुरतिमुच्य धीराः प्रेत्यास्माल्लोकादमृता भवन्ति ॥ २ ॥

atimuc VI P.– избегать, исчезать, убегать;
dhīra - стойкий, решительный, умный, храбрый; сдержанный, спокойный;

न तत्र चक्षुर्गच्छति न वाग्गच्छति नो मनो न विद्वो न विजानीमो

यथैतदनुशिष्यादन्यदेव तद्विदितादथो अविदितादधि

इति शुश्रुम पूर्वेषां ये नस्तद्याचचक्षिरे ॥ ३ ॥

vijñā IX P.- понимать, узнавать, знать, говорить, обращаться (со словами), спрашивать, различать;
anūśās II P.– поучать, наставлять; приказывать;
vyācakṣ II Ā.- объяснять, рассказывать;

यद्वाचानभ्युदितं येन वाग्भ्युद्यते ।

तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ॥ ४ ॥

abhivad I P.– говорить, обращаться, приветствовать;
upās II Ā.- почитать, служить, оказывать честь; сесть;

यन्मनसा न मनुते येनाहुर्मनो मतम् ।

तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ॥ ५ ॥

यच्चक्षुषा न पश्यति येन चक्षुषि पश्यति ।

तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ॥ ६ ॥

यच्छ्रोत्रेण न शृणोति येन श्रोत्रमिदं श्रुतम् ।

तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ॥ ७ ॥

यत्प्राणेन न प्राणिति येन प्राणः प्रणीयते ।

तदेव ब्रह्म त्वं विद्धि नेदं यदिदमुपासते ॥ ८ ॥

prāṇ P. II – дышать, вдыхать;

इति केनोपनिषत्सु प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

यदि मन्यसे सुवेदेति दभ्रमेवापि नूनं त्वं वेत्थ ब्रह्मणो रूपम् ।

यदस्य त्वं यदस्य च देवेष्वथ नु मीमांस्यमेव ते मन्ये विदितम् ॥ १ ॥

dabhram *adv.* – немного, незначительно;

man IV *Ā* (*здесь des.*) - думать, рассматривать, исследовать;

नाहं मन्ये सुवेदेति नो न वेदेति वेद च ।

यो नस्तद्वेद तद्वेद नो न वेदेति वेद च ॥ २ ॥

यस्यामतं तस्य मतं मतं यस्य न वेद सः ।

अविज्ञातं विजानतां विज्ञातमविजानताम् ॥ ३ ॥

प्रतिबोधविदितं मतममृतत्वं हि विन्दते ।

आत्मना विन्दते वीर्यं विद्यया विन्दते ऽमृतम् ॥ ४ ॥

pratibodha *n* – пробуждение, знание;

इह चेदवेदीदथ सत्यमस्ति न चेदिहावेदीन्महती विनष्टिः ।

भूतेषु भूतेषु विचित्य धीराः प्रेत्यास्माल्लोकादमृता भवन्ति ॥ ५ ॥

vinaṣṭi *f* – потеря; разрушение, уничтожение;

vici V P. – отделять, размещать, искать; различать, считать;

इति द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

ब्रह्म ह देवेभ्यो विजिग्ये तस्य ह ब्रह्मणो विजये देवा अमहीयन्त

त ऐक्षन्तास्माकमेवायं विजयो ऽस्माकमेवायं महिमेति ॥ १ ॥

viji I *Ā*. – добиваться, завоевывать, превосходить, побеждать;

vijaṇa *m* – спор, борьба, победа, добыча;

mahiya *Ā. den.* – быть счастливым, процветать, возвышаться;

ikṣ I *Ā.* – смотреть, воспринимать, приходить к мысли, принимать во внимание;

तद्वैषां विजज्ञौ तेभ्यो ह प्रादुर्बभूव तन्न व्यजानत किमिदं यक्षमिति ॥ २ ॥

तेऽग्निमब्रुवञ्जातवेद एतद्विजानीहि किमेतद्यक्षमिति तथेति ॥ ३ ॥

prādūr bhū I P. – стать видимым, появиться, возникнуть;

yakṣa *n* – дух, сверхъестественное существо;

तदभ्यद्रवत्तमभ्यवदत्को ऽसीत्यग्निर्वा अहमस्मीत्यब्रवीज्जातवेदा अहमस्मीति ॥ ४ ॥

तस्मिंस्त्वयि किं वीर्यमित्यपीदं सर्वं दहेयं यदिदं पृथिव्यामिति ॥ ५ ॥

abhidru I P. – бежать, спешить, бросаться во что-л.;

abhivad I P. – обращаться, приветствовать;

तस्मै तृणं निदधावेतद्दहेति तदुपप्रेयाय सर्वजवेन तन्न शशाक दग्धुं स

तत एव निववृते नैतदशकं विज्ञातुं यदेतद्यक्षमिति ॥ ६ ॥

nidhā III P.- ставить, положить;
urapre (ura-pra-i II P.) – устремляться, бросаться, мчаться;
java m - быстрота;

अथ वायुमब्रुवन्वायवेतद्विजानीहि किमेतद्यक्षमिति तथेति ॥ ७ ॥

तदभ्यद्रवत्तमभ्यवदत्को ऽसीति वायुर्वा अहमस्मीत्यब्रवीन्मातरिश्वा वा अहमस्मीति ॥ ८ ॥

तस्मिंस्त्वयि किं वीर्यमित्यपीदं सर्वमाददीयं यदिदं पृथिव्यामिति ॥ ९ ॥

तस्मै तृणं निदधावेतदादत्स्वेति तदुपप्रेयाय सर्वजवेन तन्न शशाकादातुं स

तत एव निववृते नैतदशकं विज्ञातुं यदेतद्यक्षमिति ॥ १० ॥

अथेन्द्रमब्रुवन्मघवन्नेतद्विजानीहि किमेतद्यक्षमिति

तथेति तदभ्यद्रवत्तस्मात्तिरोदधे ॥ ११ ॥

tirodhā (tiras dhā, III U.) - скрывать; устраняться; вытеснять, побеждать, одолевать;

स तस्मिन्नेवाकाशे स्त्रियमाजगाम बहुशोभमानामुमाँ हैमवतीं ताँ होवाच किमेतद्यक्षमिति ॥ १२ ॥

इति तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

सा ब्रह्मेति होवाच ब्रह्मणो वा एतद्विजये महीयध्वमिति ततो हैव विदांचकार ब्रह्मेति ॥ १ ॥

तस्माद्वा एते देवा अतितरामिवान्यान्देवान्यदग्निर्वायुरिन्द्रस्ते ह्येनन्नेदिष्टं पस्पृशुस्ते ह्येनत्प्रथमो विदांचकार ब्रह्मेति

॥ २ ॥

तस्माद्वा इन्द्रो ऽतितरामिवान्यान्देवान्स ह्येनन्नेदिष्टं पस्पर्श स ह्येनत्प्रथमो विदांचकार ब्रह्मेति ॥ ३ ॥

atitarām adv. – совсем, крайне, очень; лучше, больше чем;
nediṣṭha spy. – самый близкий;

तस्यैष आदेशो यदेतद्विद्युतो व्यद्युतदा३ इतीन्द्रयमीमिषदा३ इत्यधिदैवतम् ॥ ४ ॥

ādeśa m – приказ, обучение, наставление
vidyut I P.– сверкать, вспыхивать;
iti f – движение, ходьба;
nimiṣ VI P.- мигать, закрывать глаза;
adhidaivata n – (верховное) божество;

अथाध्यात्मं यदेतद्गच्छतीव च मनोऽनेन चैतदुपस्मरत्यभीक्षणं संकल्पः ॥ ५ ॥

adhyātma – принадлежащий самому себе; n - высший дух, мировая душа;
upasmā I P.– помнить;
abhikṣṇam adv – все время, постоянно, сразу, немедленно, одновременно;
saṃkalpa m – решение, желание, воля, требование;

तद्ध तद्धनं नाम तद्धनमित्युपासितव्यं स य एतदेवं वेदाभि हैनं सर्वाणि भूतानि संवाञ्छन्ति ॥ ६ ॥

vana n (здесь в KenUp) - сильное желание, устремление;
saṃvāñch I P. – желать, хотеть, стремиться;

उपनिषदं भो ब्रूहीत्युक्ता य उपनिषद्ब्राह्मीं वाव त उपनिषदमब्रूमेति ॥ ७ ॥

vāva – (ведийская частица) в самом деле, именно, как раз;

तस्यै तपो दमः कर्मेति प्रतिष्ठा वेदाः सर्वाङ्गानि सत्यमायतनम् ॥ ८ ॥

dama m - обуздывание страстей, смирение плоти, власть над собой;
pratiṣṭhā f – остановка, постоянство, местопребывание, пристанище; основание;

āyatana n - местопребывание, храм;

यो वा एतामेवं वेदापहत्य पाप्मानमनन्ते स्वर्गे लोके ज्येये प्रतितिष्ठति प्रतितिष्ठति ॥ ९ ॥

arahaṇ II P.– выбивать, отбрасывать;

jyeṣṭha – лучший, высший;

pratiṣṭhā (prati-sthā, I U.) – противостоять, стоять, покоиться;

इति चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

आप्यायन्तु ममाङ्गानि वाक्प्राणश्चक्षुः श्रोत्रमथो बलमिन्द्रियाणि च सर्वाणि सर्वं ब्रह्मोपनिषदं

माहं ब्रह्म निराकुर्यां मा मा ब्रह्म निराकरोदनिराकरणमस्त्वनिराकरणं मेऽस्तु

तिदात्मनि निरते य उपनिषत्सु धर्मास्ते मयि सन्तु ते मयि सन्तु

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः

इति सामवेदीया केनोपनिषत्समाप्ता